

- 7)защита от катастрофических последствий, так как перестрахование компенсирует отрицательные результаты совокупного убытка;
- 8)обеспечивает диверсификацию риска;
- 9)дает дополнительные гарантии страхователю: риск того, что страховщик будет не в состоянии осуществить выплату, уменьшается, поскольку возмещение убытка гарантируется многими компаниями;
- 10)экономическая выгода существует и для страхователя, так как без перестрахования стоимость страхового полиса была бы выше.

Источники и литература

1. Сплетухов Ю.А., Дюжиков Е.Ф. Страхование: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 312 с. – (Серия «Высшее образование»).
2. Страхування: Підручник / Кер. авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
3. Шахов В.В. Страхование: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 311 с.

Іртищева І.О.

ОСОБЛИВОСТІ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У СВІТІ

I Вступ. Сільське господарство – одна з головних галузей матеріального виробництва, що має важливе значення для постачання продовольства населення та сировини для промисловості. У світі спостерігається бесперервний приріст сільськогосподарського виробництва, але це відноситься перш за все до економічно розвинених країн. В державах, що розвиваються, сільське господарство не в змозі прогнати власне населення. Це пояснюється тим, що через низку соціально-політичних факторів науково-технічна революція поки ще слабо вплинула на сільське господарство економічно малорозвинутих країн. Питання особливостей сільського господарства у країнах світового співтовариства розглядалось у багатьох публікаціях вітчизняних вчених, а саме в працях П.Т.Саблука [1,5], О.М.Шпичака [6], С.П.Азізова [4], В.Г.Андрійчука [2], І.Ю.Сіваченка [3]. Однак це питання є вельмиактуальним.

II Постановка завдання. Завданням статті є вивчення сучасного стану світового сільського господарства та визначення напрямів щодо ефективного його функціонування.

III Результати. Основу сільськогосподарського виробництва творять земельні ресурси. Сільськогосподарські угіддя займають на земній кулі приблизно 1/3 суші, або 4,5 млрд. га. В Європі оброблювані землі мають найбільшу питому вагу, що пояснюється історично тривалим землеробським освоєнням даної території, щільністю населення та сприятливими природними умовами.

Зернові культури займають більшу частину посівних площ земної кулі. Найбільше поширені з зернових продовольчих культур пшениця та рис, а з кормових – кукурудза, жито та овес. Пшениця – найбільш розповсюджена та найважливіша продовольча культура, районована від південних областей Австралії та Південної Америки до Північного Полярного кола. Таке поширення пшениці дозволяє збирати врожай практично цілий рік: у січні – в Австралії, у липні-серпні – у країнах Європи тощо. На світовий ринок щороку надходить біля 200 млн.т. зерна, у тому числі 90–100 млн.т. пшениці. Експорт пшениці виявився сконцентрованим в руках порівняно невеликої групи країн – США, Канади, Франції, Австралії, Аргентини. При цьому частка США складає біля 50 % світового експорту пшениці.

Великими імпортерами зерна (більше 50 % світового імпорту) є країни, що розвиваються. Вони ввозять головним чином продовольче зерно. Наприклад, Єгипет завозить щороку біля 10 млн.т. зерна, Бразилія – 5 млн.т. Але найбільшими імпортерами зерна є Японія (біля 30 млн.т. щороку) та Росія (27–35 млн.т.). До імпортерів належать також Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Швейцарія, Китай.

Рис культивують перш за все у країнах Південної, Східної та Південно-Східної Азії. На ці регіони припадає близько 90 % світового збору рису. Посіви рису є також у Центральній Азії, південних районах Європи, на півдні Північної Америки та у окремих регіонах Південної Америки. Найбільшими виробниками рису є Китай, В'єтнам, Корея, Індія, Індонезія, Бангладеш, Таїланд, Бірма, Філіппіни, Бразилія, Мексика, Мадагаскар, Японія, США, Італія, Іспанія.

Кукурудза у більшості країн є кормовою культурою. Але в окремих країнах вона вживається як продовольче зерно. Майже половина кукурудзи, що виробляється у світі, припадає на США. Великими виробниками кукурудзи також є Китай, Франція, ПАР, Бразилія, Мексика, Аргентина, Україна, Росія, Румунія. Основні експортери кукурудзи: США, Аргентина, Франція, Таїланд, ПАР. Головними імпортерами цього зерна є країни Європи та Японія.

До технічних культур відносяться цукроносні, олійні, волокнисті культури та каучуконоси. До цукроносних культур відносяться цукрова тростина та цукровий буряк. Більше половини цукру виробляється з цукрової тростини – тропічної трав'янистої однорічної культури. Цукрову тростину переробляють поблизу плантацій, бо її перевезення та тривале зберігання пов'язане з великими труднощами. Отриманий у результаті переробки цукор-сирець транспортується на будь-яку відстань на цукрорафінадні заводи. Цукрову тростину вирощують у США, Мексиці, Бразилії, Австралії, на Кубі, Філіппінах, у Пакистані, Аргентині, ПАР, Перу, В'єтнамі, Китаї. Головні експортери тростинного цукру-сирцю: Куба, Бразилія, Мексика, Ямайка, Пуерто-Рико, Філіппіни, Маврикій, Австралія. Основними імпортерами є країни Європи, Японія, Канада.

Цукровий буряк як цукроносна культура з кожним роком набуває дедалі більшого значення. Вирощують його переважно у країнах Європи та Північної Америки. Головними виробниками цукру–сирцю з цукрового буряку є Франція, Німеччина, Україна, Італія, Росія, Великобританія, Іспанія, Польща, Чехія, Словаччина. Великих експортерів бурякового цукру немає. Виняток становить Франція. Поступово стає великим експортером цього продукту Україна. Більшість країн Європи та США імпортують цукор, навіть якщо у них є власне виробництво.

Олійні культури є сировиною для одержання жирів рослинного походження, що відіграють у раціоні харчування питомішу роль, ніж жири тваринного походження. Головною олійною культурою є соєві боби, з яких у світі отримують до 1/3 олії. Близько 60 % збору соєвих бобів та 80 % виробництва припадає на США. Ця олія виробляється також у Китаї, Кореї, Японії, Канаді, Бразилії, Індонезії. Важливе значення для корму худоби має те, що залишається після видобування олії з бобів, – соєвий шрот. Його експортують з США до країн Європи.

Арахіс вирощують у багатьох країнах субтропіків та тропіків. Він поширений в Індії, Нігерії, країнах Західної Африки, Індонезії, Бразилії, Аргентині, США, Китаї. Основні експортери – країни Західної Африки, імпортери – країни Європи.

Рапс – однорічна трав'яниста рослина; розповсюджений як олійна культура у Польщі, Угорщині, країнах Північної Європи, США, Канаді, Китаї. Найбільшим експортером рапсового насіння та олії є Канада.

Соняшник вирощується головним чином у Росії, Україні, країнах південної Європи, США, Аргентині, Китаї.

Найбільшу кількість бавовняного насіння збирають в Індії, Пакистані, Китаї, США, Узбекистані.

Окрім згаданих польових олійних культур, є важливі деревні олійні культури. Так сушена м'якоть кокосових горіхів (копра) переробляється на кокосову олію. Половина світового виробництва копри припадає на Філіппіни. У країнах південно-східної Азії та екваторіальної Африки поширені оливні пальми, з плодів яких одержують пальмову та пальмово-ядрову олію, що використовується як у харчовій, так і у парфумерній промисловості.

Значне місце серед продукції олії займає маслична олія, що одержується з маслин – плодів оливкового дерева. Основний регіон вирощування довгорічних оливкових дерев – середземноморські країни. Перше місце належить Італії, друге – Іспанії, потім Португалія, Греція, Туреччина, Кіпр, країни Північної Африки, Албанія, Болгарія.

Волокнисті культури є сировиною для текстильної промисловості. Більша частина їх вирощується в країнах і районах тропічного і субтропічного клімату. Найважливішою волокнистою культурою є бавовник. Найцінніші сорти бавовнику вирощуються в пустелях при штучному зрошенні (в країнах Північної Африки). Посіви бавовнику у світі займають близько 35 млн.га. Вони зосереджуються у північній півкулі. Світове виробництво бавовнику постійно зростає і сягає 18 млн.т.

Особливу групу в рослинництві становлять культури тропічного землеробства: чай (гербата), кава, шоколадне дерево. Найбільші виробники чаю: Індія, Шрі-Ланка, Китай, Японія, Індонезія. Розвиток чайництва спостерігається також у Кенії, Уганді, Мозамбіку, Танзанії, Аргентині, Грузії, Росії та інших країнах. Головними постачальниками чаю на світовий ринок є Індія та Шрі-Ланка, а його споживачами – країни Європи, США, Канада.

Кавове дерево росте в Африці, Латинській Америці, Південній та Південно-Східній Азії. Виробники кави: Бразилія, Колумбія, Мексика, Сальвадор, Гватемала, Уганда, Кот д'Івуар, Ефіопія, Камерун, Ангола, Заір, Індія, Індонезія. Найбільші експортери кави: країни Латинської Америки, імпортери – США, країни Європи, Японія, Канада.

Шоколадне дерево росте у Африці та Південній Америці. Головними виробниками какао-бобів, плодів шоколадного дерева, є Гана, Нігерія, Кот д'Івуар, Камерун, Бразилія, Еквадор. Імпортерами какао-бобів, що йдуть на виготовлення шоколаду та напою какао, є країни Північної Америки та Європи.

Тваринництво залежить від кормової бази. Тому воно прив'язано до рослинництва та харчової промисловості. Тільки в окремих районах, де немає розвинутого рослинництва, переважає кочове або пасовищне тваринництво.

Молочне тваринництво є, перш за все, у країнах з високим рівнем розвитку, де воно зосереджене молоком та молокопродуктами. Найбільшими виробниками молока є країни Європи, але його виробляють і в Африці, і в Азії, і на інших континентах. Проте експорт молока не має великого поширення. Молоко переробляється на масло, сир, згущене та сухе молоко. Ці молокопродукти експортуються з країн Європи та Нової Зеландії.

Основними експортерами м'яса великої рогатої худоби – яловичини – є Монголія, Туреччина, Аргентина, Уругвай, Франція, Ірландія, Нова Зеландія, Австралія. Імпортери: Великобританія, США, Японія.

Свинарство розвинуто у густонаселених районах світу, а також у районах виробництва зерна, картоплі, поруч із великими переробними підприємствами харчової промисловості. В економічно розвинених країнах переважає інтенсивне свинарство. У більшості цих країн розповсюджені беконні та м'ясо-сальні породи. Більше половини поголів'я свиней припадає на Азію, де виділяється Китай – більш як 1/3 світового поголів'я. Ще третина поголів'я вирощується у країнах Європи, одна десята – у США. На Південну Америку та Африку припадає невелика частина світового поголів'я свиней – свинарство тут розвинуто слабо. Експортери свинини: Бельгія, Данія, Нідерланди, Німеччина, Китай. Імпортери: Великобританія, Росія, інші країни Європи.

Вівчарство розміщене нерівномірно: переважає воно у тих регіонах, де інші види тваринництва не можуть набути достатнього розвитку, де є пасовища з низкотравною рослинністю. Найбільше поголів'я овець

розміщене в Австралії – близько 1/7 світового стада. Великі отари овець у Китаї, Новій Зеландії, ПАР, Індії, Аргентині, трохи менше – у Англії, Іспанії, Ірані, Туреччині, Перу, Уругваї, Болгарії, Румунії, Алжирі, Монголії, Казахстані, Узбекистані, Туркменії. Вівчарство є постачальником не тільки м'яса, але й високоякісної вовни. Основні країни-експортери вовни: Австралія, Нова Зеландія, ПАР, Аргентина, Уругвай. Імпортери вовни: Японія, Великобританія, Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди, США. Важливе значення має також особлива вовна – каракуль, найбільшими виробниками якої є Афганістан, Намібія, країни центральної Азії, ПАР, Судан. Паралельно з експортом вовни здійснюється експорт баранини.

Птахівництво – одна з швидко зростаючих галузей тваринництва. У країнах Європи, США, Канади птахівництво розвивається у складі птахопромислових комплексів, на яких виробляють бройлерне м'ясо. Найбільшими виробниками птахів та продуктів птахівництва – м'яса та яєць – є США, Китай, Італія, Франція, Великобританія, Росія, Україна, Іспанія, Нідерланди, Японія, Канада, Бразилія. Основні експортери бройлерів: США, Нідерланди, Бельгія, Данія, Франція, а яєць – США, Бельгія, Нідерланди.

Агропромисловий комплекс України дає 95% продовольчих ресурсів, і за рахунок його продукції формується більше двох третин фонду народного споживання. Україна має всі умови для розвитку сільського господарства. У рослинництві України переважають зернові культури. Вони за питомою вагою у структурі посівних площ перевищують інші культури. У степовій зоні зернові займають більше половини посівних площ, у Лісостепу, Поліссі, Карпатах цей показник трохи нижчий. Найбільша кількість зерна виробляється у центральних областях Лісостепу, а також на більшій частині Степу. Менше зерна виробляється у поліссі, Карпатах. Значна відмінність спостерігається у показниках врожайності зернових культур. На Поліссі та в Карпатах врожайність пшениці у 1,5 – 2 рази нижча, ніж у центральних та південних областях. Середня врожайність зернових значно поступається аналогічним показникам західноєвропейських та північноамериканських країн, що за наявних природних умов недопустимо. При цьому є ареали, де врожайність пшениці сягає світового рівня. У структурі посівів зернових переважає озима пшениця – 43%, яровий ячмінь – 21, кукурудза – 13, зернобобові – 7, овес – 5, озиме жито – 4,6, просо – 2,5, озимий ячмінь – 1,5, гречка – 1,5%. Інші культури (ярова пшениця, рис, сорго) мають невелику питому вагу – менше половини відсотка.

Україна є відомим виробником технічних культур, особливо цукрового буряка та соняшника. Цукровий буряк – провідна технічна культура, під посівами якої зайнято близько половини площ, відведених під технічні культури. Головний ареал цукрового буряку – Лісостеп. Найбільша концентрація цієї культури – у Вінницькій, Полтавській, Хмельницькій, Тернопільській, Черкаській та Чернівецькій областях. Цукровий буряк вирощують і на півночі Степової зони і на півдні Полісся, разом у 19 з 25 областей України. При достатньому інвестуванні бурякоцукрового виробництва Україна має всі шанси стати найбільшим постачальником цукру на світовий ринок. Необхідно підвищити рожайність цукрових буряків, удосконалити агротехнічні прийоми його вирощування.

Соняшник – основна олійна культура. Його посівні площі зосереджені переважно на півдні країни. Найбільші площі під соняшником – у Дніпропетровській, Запорізькій, Луганській областях. Найвища врожайність соняшнику – у північних та центральних районах Степу.

Значне місце серед технічних культур займають ефіроолійні культури: коріандр, м'ята, лаванда, троянда та ін. Коріандр вирощують у Кіровоградській, Миколаївській, Запорізькій областях, м'яту – у Київській, Полтавській, Сумській, Чернігівській, Черкаській областях, ммин – в Криму та Одеській області.

Картоплю вирощують у всіх областях, але сконцентрована вона на Поліссі та у північних районах Лісостепу. Це пояснюється різними ґрунто-кліматичними умовами. На Поліссі врожайність картоплі у 2 рази вища, ніж у Південному Степу. Тому виробництво товарної картоплі має бути зосереджено перш за все на Поліссі та у передгір'ї Карпат.

Овочеві культури вирощують у Лісостепу та Степу, а також у районах міст та промислових ареалах. На півдні, в Степу, у структурі овочевих культур переважають помідори, на Поліссі та у Карпатах – капуста, огірки. На півдні дають багаті врожаї баклажани, перець, рання капуста.

Важливою галуззю сільськогосподарського виробництва є садівництво і виноградарство. Сади найбільш поширені у приморських зонах великих міст, а їхні товарні масиви зосереджені в Криму, Вінницькій, Одеській, Харківській та Черкаській областях. Високоякісні європейські сорти винограду вирощують у південній частині Криму, Закарпатті та інших регіонах. Великі площі товарного винограду є в Одеській, Миколаївській, Запорізькій областях.

Провідне місце у структурі тваринництва займає скотарство. Це галузь м'ясо-молочного напрямку. Її розміщення характеризується певними територіальними відмінностями. У приміських зонах переважає молочно-м'ясний напрям. На Поліссі розвивається молочно-м'ясне і м'ясне тваринництво, у південних районах переважає м'ясо-молочне. Молочний напрям скотарства розвинуто лише в окремих районах, орієнтованих на великі молокопереробні підприємства і міста. Поблизу великих споживачів розташовані потужні комплекси відгодівлі та первинної переробки великої рогатої худоби, свиней і птиці, виробництва молока. У Лісостепу, на Поліссі, у окремих районах Карпат розвивається скотарство м'ясо-молочного напрямку. При цьому переважає молоко у товарній продукції спостерігається у приміських районах великих міст.

У валовому виробництві молока на першому місці Лісостеп, потім – Степ, Полісся, Карпати. У перерахунок на 100 га сільгоспугідь перше місце належить Карпатам, далі йдуть Полісся, Лісостеп, Степ. Збільшення надою молока відбувається як за рахунок зростання поголів'я худоби, так і за рахунок підвищення продуктивності корів. Перше місце за надоями на одну фуражну корову займає Степ, за ним йдуть Лісостеп, Карпати, Полісся. Проте, середній надій молока на одну фуражну корову коливається від 2,2 до 3 тис. кг на рік, що значно менше за аналогічні показники економічно розвинених держав Європи та Північної

Америци.

Наступний найважливіший напрям у структурі скотарства – це виробництво яловичини. Найбільша питома вага у територіальній структурі виробництва м'яса належить карпатським районам, а також територіям інтенсивного бурякосіяння. У перерахунку на 100 га сільськогосподарських угідь більше за всіх м'яса виробляють Карпати, потім – Полісся, Лісостеп, Степ. Вихід яловичини в забійній вазі на 100 голів великої рогатої худоби найвищий показник у Карпатах і на Поліссі, менше – у Лісостепу, ще менше – у Степу.

Свинарство – друга за значенням галузь тваринництва у країні. Найпоширеною породою є велика біла, – понад 80% поголів'я. Найбільше валове виробництво свинини – у Лісостепу та Степу, а на 100 га сільгоспугідь – попереду Карпати, потім – Лісостеп та Полісся. На душу населення більше за все свинини виробляється у Лісостепу, на Поліссі, а потім ідуть Степ та Карпати. Вихід свинини (у забійній вазі) на 100 структурних голів свиней приблизно однаковий у всіх регіонах, але на Поліссі цей показник трохи вищий.

Питома вага вівчарства у структурі товарного тваринництва невелика – лише 2%; тільки в окремих районах цей показник підіймається до 5%. Тим часом продукція цієї галузі має більший попит як у галузях господарства, так і у населення. У нас розводять тонкорунних, напівтонкорунних та грубововняних овець. У перерахунку на 100 га сільгоспугідь найбільша кількість вовни та баранини виробляється у Степу та в Карпатах. Продуктивність овець за настригом вовни на одну вівцю найвища у Степу, а за виходом баранини – у Карпатах.

Птахівництво забезпечує потреби населення у м'ясі птиці та яйцях. Воно зосереджене у Лісостепу та Степу. На ці зони припадає найбільше валове виробництво м'яса та яєць. Птахівницькі господарства розміщуються біля великих міст. Більше за все таких господарств – у Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Луганській, Одеській, Львівській областях та у Криму. Питома вага м'яса птиці у загальному виробництві м'яса у Степу сягає однієї п'ятої, а на Поліссі – однієї десятої. Більше за все яєць на одиницю земельної площі отримується у зоні Карпат, а м'яса птиці – у зоні Степу та Лісостепу. Серед птиці переважають кури: кури-несучки складають 70 – 96%, а м'ясні – 40 – 30%. Основний приріст м'яса птиці відбувається за рахунок бройлерів, перш за все у степових та лісостепових областях: Донецькій, Київській, Луганській, Дніпропетровській та у Криму. На другому місці у птахівництві залишилися качки. Їх розводять у всіх зонах країни. Виробництво качинового м'яса має тенденцію до зростання: собівартість його значно нижче, ніж курячого. З іншої птиці поширені гуси та індикі, проте питома вага виробництва їхнього м'яса невелика.

Збільшенню м'ясних ресурсів та сировини для хутрообробної промисловості сприяє розвиток кролівництва. Ця галузь завжди була зосереджена майже цілком в особистих господарствах населення. Виробництво м'яса кролів зосереджене у Лісостепу та Степу. Найбільше розвинута ця галузь у Чернігівській, Черкаській, Полтавській, Сумській, Миколаївській, Кіровоградській областях.

Рибне господарство розвивається на основі ставків, водоймищ Дніпра, Південного Бугу, Сіверського Дінця, озер, лиманів та багатьох невеликих річок. Теперішнє виробництво товарної риби в Україні не задовольняє потреб її населення.

Бджільництво забезпечує збір меду. Окрім того, бджоли сприяють запиленню культурних рослин, що важливо для підвищення врожайності. Рівень розвитку бджільництва визначається наявністю медоносної рослинності та кількістю виробленого меду. Мед виробляється переважно у Степу та Лісостепу, де зосереджені основні медоносні культури: гречка, соняшник. Там же є великі масиви садів та ягідників.

Шовківництво культивується у більшості областей України, розташованих у різних природно-економічних зонах. Проте його розвиток не відповідає потребам країни у сировині для шовкової промисловості через погану матеріально-технічну базу.

IV Висновки. Сільськогосподарське виробництво, що базується на використанні сільськогосподарських угідь, є основою розвитку переробних галузей промисловості. Виробництво сільськогосподарської продукції та її переробка – одна з найважливіших складових частин народного господарства країни. Завдання сільського господарства – забезпечити людей продуктами харчування, а промисловість – відповідною сировиною. Сільське господарство України має світове значення. За розрахунками спеціалістів, наша країна щорічно може виробляти стільки продуктів харчування, якими б здатна була прогодувати до 1 млрд осіб. Потенціал України практично безмежний. Але він нині майже не реалізується. Тому конче необхідно вживати усіх заходів для покращення ситуації у сільському господарстві країни.

Джерела та література

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5) / За ред. П.Т.Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 647с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. Підручник. – К.: ІЗМН, 1996. – 512с.
3. Міжнародний агробізнес. Навч. Посіб./ За ред. І.Ю.Сіваченка. – К.: ЦУЛ, 2003. – 208с.
4. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах. Підручник / С.П.Азізов, П.К.Канівський, В.М.Скупий. За ред. проф. С.П.Азізова. – К.: ІАЕ, 2001. – 834с.
5. Ринкова трансформація економіки АПК: кол.монографія у чотирьох частинах / За ред. П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, Г.Є.Мазнева. Ч.2. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. – К.: ІАЕ, 2002. – 754 с.
6. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків України / За ред. О.М.Шпичака. – К.: ІАЕ, 2000. – 585с.